

Dostęp do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska - Niemcy

Esta página foi traduzida automaticamente. A qualidade da tradução não pode ser garantida.

1. [Podstawy konstytucyjne](#)
2. [Wymiar sprawiedliwości](#)
3. [Sprawy dotyczące dostępu do informacji](#)
4. [Dostęp do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących udziału społeczeństwa w procesie decyzyjnym](#)
5. [Dostęp do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących działania lub zaniechania](#)
6. [Dostęp do wymiaru sprawiedliwości: inne środki zaskarżenia](#)
7. [Legitymacja procesowa](#)
8. [Zastępstwo prawne](#)
9. [Dowody](#)
10. [Środki zabezpieczające](#)
11. [Koszty](#)
12. [Mechanizmy pomocy finansowej](#)
13. [Terminowość](#)
14. [Inne kwestie](#)
15. [Cudzoziemcy](#)
16. [Sprawy transgraniczne](#)

Podstawy konstytucyjne

Art. 20a niemieckiej konstytucji (Grundgesetz) stanowi, że państwo chroni naturalne podstawy życia oraz zwierzęta na podstawie przepisów ustaw, przepisów wykonawczych oraz w drodze postępowań sądowych.

W artykule tym nie wspomina się jednak o ogólnym prawie do czystego środowiska, na które obywatele mogą powołać się bezpośrednio w ramach postępowań administracyjnych lub sądowych. W art. 19 ust. 4 ustanowiono prawo do wniesienia odwołania do sądu powszechnego przysługujące każdej osobie, której prawa zostały naruszone przez władze publiczne.

Inne istotne przepisy Grundgesetz dotyczą obowiązków Republiki Federalnej (Bund) i krajów związkowych (Länder). W art. 72 wśród obszarów, w których kraje związkowe dysponują kompetencjami ustawodawczymi, jeżeli dana kwestia nie została uregulowana na szczeblu federalnym, wymienia się obszar ochrony przyrody i planowania przestrzennego. Ustanawianie ogólnych przepisów regulujących kwestie związane z ochroną przyrody, a także ustaw dotyczących ochrony gatunków oraz ochrony organizmów morskich odbywa się wyłącznie na szczeblu federalnym.

Zasady ogólne prawa międzynarodowego stanowią integralny element prawa federalnego. Traktaty międzynarodowe wymagają wprowadzenia w życie poprzez przyjęcie ustawy na szczeblu federalnym. W określonych okolicznościach prawo UE jest stosowane bezpośrednio, jeżeli Republika Federalna lub poszczególne kraje związkowe nie wywiążą się z obowiązku transpozycji przepisów unijnych do prawa krajowego [1].^{#1} Po upływie około półtora roku sytuacja w tym zakresie uległa zmianie wraz ze zmianą niemieckich przepisów w tej kwestii (Umweltrechtsbehelfsgesetz – ustawa o wnoszeniu odwołań w sprawach dotyczących środowiska). Zmiana ta nastąpiła w wyniku wydania wyroku przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Ustawa ta ostatecznie weszła w życie w dniu 2013 stycznia 29 r.

II. Wymiar sprawiedliwości

Sądy w Niemczech są niezależne i mają swoją własną strukturę administracyjną. Struktura organizacyjna sądów i zakres ich właściwości zostały określone w ustawie. Sądy funkcjonują zarówno na szczeblu poszczególnych krajów związkowych, jak i na szczeblu Republiki Federalnej. Federalny Trybunał Konstytucyjny i sądy konstytucyjne poszczególnych krajów związkowych nie zaliczają się do systemu sądów powszechnych. Właściwość tych sądów ogranicza się do kwestii bezpośrednio związanych z przepisami konstytucji. Obywatele mogą jednak zwrócić się do sądów konstytucyjnych o zbadanie, czy doszło do naruszenia przysługujących im praw konstytucyjnych (tzw. Verfassungsbeschwerde, skarga konstytucyjna), co stanowi istotny element ogólnie rozumianego niemieckiego systemu prawnego.

System sądownictwa w Niemczech dzieli się na kilka gałęzi. Tzw. sądy powszechne rozpatrują sprawy z zakresu prawa prywatnego i karnego. Odrębną grupę sądów, która w pewnym stopniu podlega również odrębnym przepisom, stanowią:

- sądy administracyjne oraz sądy wyspecjalizowane rozpatrujące sprawy z zakresu:
- prawa pracy;
- prawa podatkowego; oraz
- prawa socjalnego.

Za sądy właściwe do orzekania w sprawach dotyczących kwestii środowiskowych uznaje się zasadniczo sądy administracyjne. Sądownictwo administracyjne jest zorganizowane według struktury składającej się z trzech poziomów:

- Sądy administracyjne (zazwyczaj kilka w każdym kraju związkowym);
- Wyższe sądy administracyjne (zazwyczaj po jednym w każdym kraju związkowym);
- Federalny Sąd Administracyjny (z siedzibą w Lipsku).

Zasadniczo sądy administracyjne, jako sądy najniższego szczebla, pełnią rolę sądów pierwszej instancji, przy czym od ich wyroków można się odwołać do wyższego sądu administracyjnego, a następnie do Federalnego Sądu Administracyjnego. W niektórych przypadkach sądem właściwym do rozpatrywania określonych kwestii środowiskowych, w szczególności tych dotyczących infrastruktury, jest wyłącznie Federalny Sąd Administracyjny – w takiej sytuacji postępowanie prowadzone jest w jednej instancji, a od wydanego wyroku nie przysługuje apelacja. Dotyczy to postępowań sądowych prowadzonych w odniesieniu do szeregu procedur zatwierdzania planów, np. w obszarze:

- Infrastruktury kolejowej;
- Krajowych dróg międzymiastowych;
- Krajowych dróg wodnych.

W Niemczech nie ustanowiono odrębnych sądów odpowiedzialnych za rozpatrywanie spraw dotyczących kwestii środowiskowych. W większości sądów funkcjonują jednak izby specjalizujące się w prawie ochrony środowiska.

Zjawisko wyboru sądu ze względu na możliwość korzystniejszego rozstrzygnięcia sprawy (ang. forum-shopping) nie jest rozpowszechnione w Niemczech. Ponadto w ustawie wyraźnie określono właściwość poszczególnych rodzajów sądów. W przypadku wystąpienia wątpliwości w tej kwestii sądy są zobowiązane do ustalenia, czy są właściwe do orzekania w danej sprawie, co oznacza wyłączenie właściwości innych sądów.

Wnosząc sprawę do Sądu, skarżący musi wykazać, że „przysługujące mu prawo zostało naruszone”. Pojęcie „prawa przysługującego danej osobie” oznacza przede wszystkim, że zasadniczo nie można twierdzić, że praw innej osoby (lub „praw przyrody” itp.) zostały naruszone. Drugi aspekt tego pojęcia oznacza, że sam Nie wystarczy, aby przepis był przestrzegany – aby wnieść sprawę do sądu skarżący musi wykazać, że naruszony przepis nie jest również przepisem przyznającym mu określone prawo.

W kwestiach środowiskowych pojęcie „naruszenia prawa przysługującego danej osobie” może znacznie utrudniać wnoszenie spraw do sądów. Wiele przepisów z zakresu ochrony środowiska nie przyznaje żadnych praw osobom fizycznym. Dlatego też w przypadku naruszenia takiego przepisu brak jest osoby fizycznej, która byłaby uprawniona do wystąpienia na drogę sądową z tytułu naruszenia przysługującego jej prawa. Przez długi czas oznaczało to, że nikt nie mógł wystąpić na drogę sądową w przypadku naruszenia przepisów chroniących „jedynie” środowisko. Sytuacja w tym zakresie uległa zmianie wraz z przyjęciem nowego ustawodawstwa przewidującego możliwość zaskarżania przypadków naruszenia przynajmniej niektórych przepisów środowiskowych przez oficjalnie zarejestrowane organizacje zajmujące się ochroną środowiska.

Sądy są co do zasady uprawnione do uchylania decyzji administracyjnych. Zgodnie z zasadą rozdziału władz odpowiedzialność za podejmowanie decyzji w sprawach administracyjnych spoczywa na organach administracji. W niektórych przypadkach, gdy możliwe jest podjęcie tylko jednej decyzji, Sąd może w wyroku zażądać od organu administracji wydania decyzji o określonej treści.

III. Sprawy dotyczące dostępu do informacji

Prawo do odwołania się od decyzji w ramach postępowania administracyjnego przysługuje w przypadku sporów dotyczących przepisów Umweltinformationsgesetz (UIG) (i podobnych ustaw poszczególnych krajów związkowych). Każdą decyzję w sprawie wniosków o udzielenie informacji wydaną przez organ administracji uznaje się za akt administracyjny, od którego w pierwszej kolejności przysługuje odwołanie w ramach postępowania odwoławczego przeprowadzanego zgodnie z art. 68 – 73 kodeksu postępowania administracyjnego (Verwaltungsgerichtsordnung, VwGO), chyba że ustawodawstwo danego kraju związkowego nie przewiduje administracyjnej kontroli decyzji. Jeżeli wnioskodawca uzna treść wydanej decyzji za niesatysfakcjonującą, może odwołać się od niej przed sądem administracyjnym. W przypadku gdy nie udzielono informacji objętych wnioskiem, można wszcząć postępowanie o bezczynność (zaniechanie) bezpośrednio przed sądem administracyjnym. Rzecznicy ds. ustaw dotyczących swobody dostępu do informacji w niektórych krajach związkowych prowadzą mediacje również w kontekście informacji dotyczących środowiska, ale podmioty tego rodzaju nie są zobowiązane do podejmowania czynności w takich sprawach ani nie powierzono im konkretnych obowiązków w tym zakresie.

Zgodnie z art. 5 ust. 4 UIG w przypadku częściowej lub całkowitej odmowy udzielenia informacji osobę zwracającą się o ich udostępnienie należy pouczyć o środkach odwoławczych, które przysługują jej w odniesieniu do wydanej decyzji, a także wskazać organ, do którego należy wnieść odwołanie, jak również określić termin wniesienia takiego odwołania.

Wnioski o udzielenie informacji składa się w ramach specjalnej procedury. Wnioski można składać ustnie lub pisemnie. Wniosek w sprawie wszczęcia postępowania odwoławczego należy sporządzić na piśmie lub zgłosić w siedzibie organu, kierując go do podmiotu, który odmówił udzielenia informacji, w terminie jednego miesiąca od daty wydania decyzji. Decyzję w sprawie wniesionego sprzeciwu podejmuje nadrzędny organ administracyjny. Odwołanie do sądu należy wnieść w terminie jednego miesiąca od daty doręczenia wnioskodawcy decyzji w sprawie odwołania do organu nadrzędnego.

Sąd może zarządzić ujawnienie całości informacji lub ich części. Wydano szereg wyroków w sprawie definicji informacji dotyczących środowiska, podstaw wydawania decyzji odmownej, definicji organów zobowiązanych do udzielania informacji na mocy UIG oraz praw wnioskodawców w postępowaniach przed sądami niemieckimi (zob. <http://www.umweltinformationsrecht.de/urteile.html>, wyłącznie w języku niemieckim).

Organy administracji są zasadniczo zobowiązane do przekazywania wszystkich stosownych materiałów sądom na mocy § 99 ust. 1 zdanie 1 VwGO (Verwaltungsgerichtsordnung – kodeks postępowania administracyjnego). W takiej sytuacji przedmiotowe materiały zostałyby jednak ujawnione również skarżącemu, a w przypadku postępowań dotyczących dostępu do dokumentów tego typu rozwiązanie nie jest z reguły pożądane. Z tego względu organ administracji może odmówić przekazania materiałów na mocy § 99 ust. 1 zdanie 2 VwGO. Od 2001 r. niemieckie sądy mogą zapoznać się z informacjami będącymi przedmiotem sporu w ramach „postępowania z wyłączeniem jawności”.

IV. Dostęp do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących udziału społeczeństwa w procesie decyzyjnym

W ustawie przewidziano możliwość udziału społeczeństwa w niektórych postępowaniach administracyjnych dotyczących planów lub projektów o istotnym znaczeniu.

Procedury wydawania pozwoleń

Po zakończeniu nieformalnego postępowania między organem wydającym pozwolenia a inwestorem, inwestor przedkłada odpowiedni wniosek. Udział społeczeństwa w postępowaniu jest możliwy od momentu publikacji odpowiedniego obwieszczenia. Zgodnie z przepisami ustawy takie obwieszczenie musi zostać zamieszczone w dzienniku urzędowym jednostki administracyjnej, której dotyczy postępowanie, oraz w internecie lub dzienniku o zasięgu regionalnym. Coraz większa liczba niemieckich organów zamieszcza obwieszczenia w internecie. Po opublikowaniu obwieszczenia dokumentacja projektu jest dostępna przez co najmniej jeden miesiąc w miejscu, w którym istnieje prawdopodobieństwo, iż projekt wpłynie na środowisko. Dostęp do dokumentacji można również często uzyskać w pobliskiej większej miejscowości lub mieście. Obywatele są uprawnieni do wniesienia sprzeciwu wobec realizacji projektu w terminie dwóch tygodni od daty udostępnienia dokumentacji, w którym to okresie jest ona publicznie dostępna. Wszystkie sprzeciwy wniesione po upływie terminu sześciu tygodni od daty publikacji obwieszczenia są bezskuteczne, co oznacza, że organ wydający pozwolenia nie będzie zobowiązany do wzięcia ich pod uwagę przy wydawaniu decyzji. Sprzeciw może zawierać argumenty przeciwko realizacji projektu lub sugestie dotyczące jego optymalizacji. W większości przypadków podjęcie decyzji o zorganizowaniu publicznego spotkania, podczas którego obywatele mogliby wyrazić sprzeciw i przedstawić argumenty, a także omówić je na forum publicznym, leży w gestii odpowiednich organów. W praktyce organy często decydują się

na przeprowadzenie tego rodzaju dyskusji publicznych. Jeżeli strony sprzeciwiające się realizacji projektu stwierdzą, że odpowiedni organ, wydając decyzję, naruszył przepisy prawa ochrony środowiska, co doprowadziło do naruszenia praw osobistych jednej ze Stron, mogą one zaskarżyć daną decyzję przed Sądem. W przypadku kilku rodzajów decyzji o wydaniu pozwolenia nie postępowania przed organem administracji wyższego szczebla – przewiduje się strona wnosząca sprzeciw może wnieść skargę do sądu administracyjnego po podjęciu decyzji.

Sąd administracyjny rozpatruje zasadność skargi (tj. naruszenie przepisów prawa ochrony środowiska, a w przypadku skargi złożonej przez osobę fizyczną również praw osób trzecich, oraz dopuszczalność skargi). Jeżeli skarga zostanie uznana za zasadną, sąd przeprowadza analizę wszystkich istotnych przypadków naruszenia przepisów prawa ochrony środowiska i praw procesowych.

Kontrola sądowa prawnie wiążących miejskich planów zagospodarowania przestrzennego (Bebauungspläne) może przebiegać na dwa sposoby:

- Jeżeli dana osoba, której bezpośrednio dotyczy decyzji o pozwoleniu na budowę, pozwolenia na budowę, żądając jako sąsiada itp.), dana osoba może mieć podstaw planu zagospodarowania przestrzennego poddane przeglądowi w tym samym czasie, gdy jest to istotne dla danej sprawy i jeżeli istnieją oznaki, że plan zagospodarowania przestrzennego może być niezgodny z prawem. Jeżeli Sąd stwierdzi, że plan zagospodarowania przestrzennego zawiera poważne błędy, orzeka o jego nieważności, ale wyłącznie w odniesieniu do stron biorących udział w postępowaniu (pomiędzy stronami), tj. nie w odniesieniu do ogółu społeczeństwa. Procedura ta rzadko wywiera faktyczny wpływ na środowisko, ponieważ dotyczy raczej konkretnych przypadków zachwiania równowagi na miejscu realizacji projektu, które wywierają wpływ na podmioty zamieszkujące lub znajdujące się na obszarach sąsiadujących z obszarem realizacji projektu;
- Możliwe jest również przeprowadzenie kontroli sądowej samego wiążącego planu zagospodarowania przestrzennego, ale wyłącznie w terminie jednego roku od daty jego oficjalnej publikacji. Nie wszystkie błędy i nieprawidłowości w planie zagospodarowania przestrzennego skutkują jego nieważnością. Wiążący plan zagospodarowania przestrzennego zostanie uznany za nieważny wyłącznie w przypadku, gdy Sąd stwierdzi wystąpienie co najmniej jednej „poważnej” nieprawidłowości wskazanej w obowiązujących przepisach lub w orzecznictwie sądów. Jeżeli plan zagospodarowania przestrzennego został ostatecznie unieważniony w tym ogólnym przeglądzie, jest on prawnie „nieważny z mocą wsteczną” (ex tunc) i dotyczące wszystkich osób (inter omnes), co oznacza, że z prawnego punktu widzenia dany obszar jest postrzegany jako obszar nieplanowany i tym samym przepisy prawne dotyczące nieplanowanych obszarów zastosowania.

Wstępne plany zagospodarowania przestrzennego (Flächennutzungspläne) oraz inne normatywne decyzje w zakresie zagospodarowania przestrzennego o bardziej ogólnym charakterze nie mogą zostać poddane bezpośredniej kontroli w taki sam sposób, jak prawnie wiążące plany zagospodarowania przestrzennego. W takim przypadku można przeprowadzić wyłącznie kontrolę pośrednią, jeżeli plan zagospodarowania przestrzennego jest powiązany z konkretnym pozwoleniem na realizację projektu.

Sądy dokonują kontroli proceduralnej i materialnej legalności decyzji [2] oparte na OOŚ, ale nie mogą przeprowadzać przeglądu samych procedur OOŚ ani odrębnych etapów tych procedur, takich jak wydanie decyzji OOŚ lub decyzji dotyczącej zakresu.^{#2} Dzieje się tak z uwagi na fakt, że OOŚ została włączona do systemu obowiązujących procedur w zakresie wydawania pozwoleń i nie została ustanowiona jako odrębny rodzaj procedury w prawie niemieckim.

Naruszenie przepisów proceduralnych zasadniczo skutkuje uchynieniem decyzji wyłącznie w przypadku, gdy takie naruszenie mogłoby wywrzeć wpływ na daną decyzję. Zamiast tego stwierdza się, że w procesie planowania projektów należy wprowadzić pewne zmiany służące wyeliminowaniu naruszeń. Decyzja zostanie uchylona wyłącznie w przypadku wystąpienia tzw. „zasadniczych błędów procesowych”, tj. błędów, które niezależnie od wyniku postępowania uznaje się za istotne na mocy obowiązujących przepisów.

Aby uzyskać legitymację procesową w postępowaniu sądowym, należy wziąć udział w działaniach podejmowanych na etapie konsultacyjnym, przedstawiając argumenty, które następnie zostaną użyte przed sądem (zasada wykluczenia). Dotyczy to zarówno osób fizycznych, jak i NGO uczestnictwo jest obowiązkowym warunkiem wstępnym udziału w postępowaniu sądowym.

Oceny oddziaływania na środowisko nie można oddzielić w odniesieniu do niemieckich sądów, zob. powyżej – wstrzymanie wykonania kwestionowanego działania w odniesieniu do OOŚ nie jest możliwe w Niemczech.

Teoretycznie możliwa jest sądowa kontrola ostatecznych -decisions IPPC [3].^{#3} W praktyce sądy rzadko korzystają z tej możliwości, ponieważ inwestor ma prawo uzyskać pozwolenie w przypadku, gdy spełnia wszystkie przewidziane prawem warunki wstępne, a w szczególności warunki wymienione w Bundes-Immissionsschutz-Gesetz (BImSchG – federalna ustawa w sprawie

kontroli emisji), a także jest uprawniony do podjęcia kroków prawnych w celu zapewnienia wykonania decyzji. Do wszczęcia postępowania przeciwko decyzjom w sprawie IPPC uprawnione są osoby fizyczne oraz akredytowane NGO zajmujące się ochroną środowiska.

Jeżeli skarżący twierdzi, że doszło do naruszenia praw procesowych, Sąd dokonuje przeglądu odpowiedniej procedury i orzeka, czy naruszenie jest na tyle poważne, by uzasadnić stwierdzenie nieważności decyzji.

Udział w procesie konsultacji społecznych dotyczących decyzji w sprawie IPPC stanowi również niezbędny warunek wstępny wszczęcia postępowania sądowego (zasada wykluczenia). W przypadku postępowań dotyczących IPPC istnieje możliwość orzeczenia przez sąd środków tymczasowych. Jeżeli organ administracji lub sąd zezwolił na natychmiastowe wykonanie decyzji w sprawie IPPC, wniesienie skargi przeciwko decyzji nie wywiera skutku zawieszającego. Aby doprowadzić do tymczasowego wstrzymania wykonania decyzji w sprawie IPPC, skarżący musi dodatkowo wystąpić o przywrócenie skutku zawieszającego.

V. Dostęp do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących działania lub zaniechania

Jest roszczenie odszkodowawcze mogą być wnoszone bezpośrednio do Trybunału przeciwko osobom prywatnym zgodnie z § 1004 w związku z § 906 BGB (Bürgerliches Gesetzbuch – kodeks cywilny). Z roszczeniem tym mogą występować sąsiedzi (właściciele, najemcy lub właściciele nieruchomości). Nie istnieje ogólna definicja określająca odległość od źródła emisji – w zależności od wpływu wywieranego przez emisję w danym przypadku. Sędem właściwym do orzekania w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza 5 000 EUR, jest sąd rejonowy, natomiast sąd krajowy jest właściwy do orzekania w sporach o wyższej wartości przedmiotu sporu. Powód musi przedstawić wszystkie dowody potwierdzające zasadność roszczeń odszkodowawczych. W kwestiach środowiskowych sprawy opierające się na roszczeniach odszkodowawczych należą do rzadkości, ponieważ powód będzie zazwyczaj dążył do wyeliminowania źródła emisji lub zakłócenia, rzadko występując wyłącznie o zasądzenie odszkodowania pieniężnego.

Wszystkie inne roszczenia należy rozpatrywać zgodnie z obowiązującym prawem karnym lub przepisami dotyczącymi odpowiedzialności cywilnej. Zgodnie z przepisami prawa karnego oskarżenie w formie ustnej lub pisemnej może zostać przekazane policji, organom administracji lub prokuraturze przez dowolną osobę. Wniosek o ściganie stanowi silniejszy instrument w tym zakresie. Z tego rodzaju wnioskiem można zwrócić się wyłącznie do prokuratury.

Jedynie w rzadkich przypadkach istnieje możliwość wystąpienia bezpośrednio do sądu o wydanie nakazu podjęcia czynności przez organy państwowe (sądowy nakaz podjęcia określonego działania skierowany do organu administracji). Na przykład mieszkańcy ulic, na których odnotowuje się znaczny poziom emisji zanieczyszczeń, mogą zmusić departament ruchu drogowego do podjęcia działań na rzecz rozwiązania problemu hałasu i spalin. W takim przypadku jednak mieszkańcy będą musieli udowodnić, że dany organ administracji naruszył obowiązujące przepisy prawa ochrony środowiska lub ich nie wdrożył. W kontekście ruchu drogowego została wskazana w § 35 StVO (Straßenverkehrs-Ordnung kodeks ruchu drogowego) – roszczenia. Przypadki dochodzenia tego rodzaju roszczeń są rzadkie w ustawodawstwie niemieckim.

[4] dyrektywa w sprawie odpowiedzialności za środowisko jest wdrażana w ramach niemieckiej USchadG (Umweltschadensgesetz ustawa – szkód środowiskowych).#4 Na szczeblu krajów związkowych kwestiami związanymi z odpowiedzialnością za środowisko zajmują się właściwe organy. Kraje związkowe wyznaczają zakres odpowiedzialności w odpowiednim rozporządzeniu. Zgodnie z powszechnie przyjętą praktyką kwestie związane ze szkodami w środowisku wchodzą w zakres kompetencji agencji ochrony środowiska ustanowionych na szczeblu kraju związkowego.

Wniosek o podjęcie działań może wystosować dowolna osoba, na którą szkody w środowisku wywierają wpływ, oraz organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną środowiska. Osoby, na które szkody wywierają wpływ, to osoby, które doznały uszczerbku w zakresie przysługujących im praw, a w szczególności poniosły szkodę na majątku lub zdrowiu wskutek oddziaływania szkód w środowisku. Organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną środowiska muszą być zarejestrowane zgodnie z § 3 ustawy o odwołaniach w sprawach dotyczących ochrony środowiska (UmwRG – Umweltrechtsbehelfsgesetz). Złożenie wniosku o podjęcie działań nie wymaga zachowania określonej formy. Wniosek powinien zawierać następujące informacje:

- Nadawca
- Opis szkód w środowisku;

i. Co się wydarzyło?

II. Gdzie doszło do zdarzenia?

III. Jak doszło do zdarzenia?

IV. Kto prawdopodobnie ponosi odpowiedzialność za wystąpienie zdarzenia?

- Wniosek o podjęcie działań;
- Objaśnienie

Nie ma konieczności wykonywania pełnej dowodów – wiarygodny opis szkód jest wystarczający.

Jeżeli po wykryciu szkód w środowisku organy administracji nie podejmą odpowiednich działań lub podejmą takie działania z opóźnieniem, mogą zostać pozwane przez organizacje pozarządowe ds. ochrony środowiska. Przepisy § 2 ustawy o odwołaniach w sprawach dotyczących ochrony środowiska mają zastosowanie w odniesieniu do wymogów, które organizacje te są zobowiązane spełnić, jeżeli chcą wnieść pozew. Jeżeli przeprowadzone zostało postępowanie w sprawie określenia działań na rzecz przekształcenia obszaru, na który szkody wywarły wpływ, organizacje pozarządowe są zobowiązane do udziału i wyrażenia sprzeciwu.

VI. Dostęp do wymiaru sprawiedliwości: inne środki zaskarżenia

W kwestiach środowiskowych nie ma możliwości skorzystania z innych środków odwoławczych.

Rzecznicy są dostępne wyłącznie w kontekście prywatnym np. w sprawach dotyczących informacji publikowanych w prasie codziennej itp., przy czym rzecznicy nie specjalizują się w kwestiach środowiskowych. Niektórzy komisarze ds. ochrony danych są również odpowiedzialni za kwestie związane z dostępem do informacji zgodnie z ustawami o swobodzie dostępu do informacji (Informationsfreiheitsgesetz – na szczeblu federalnym oraz na szczeblu krajów związkowych). Zazwyczaj są oni dobrze zaznajomieni z przepisami ustawy o informacjach dotyczących środowiska z uwagi na znacznie wyższy poziom dostępności informacji dotyczących środowiska. Komisarze pełnią rolę mediatorów w kontaktach między podmiotami znajdującymi się w posiadaniu informacji a osobami występującymi z wnioskiem o ich udostępnienie. W Niemczech ustanowiono urząd wyspecjalizowanego prokuratora ds. kwestii środowiskowych. Wspomniani prokuratorzy prowadzą ścisłą współpracę z jednostkami policji zajmującymi się kwestiami środowiskowymi. Przedmiotowe jednostki są odpowiedzialne za monitorowanie zgodności z przepisami prawa karnego w dziedzinie środowiska naturalnego oraz z ogólnymi normami dotyczącymi środowiska.

VII. Legitymacja procesowa

Legitymacja procesowa	Postępowanie administracyjne	Postępowanie sądowe
Osoby fizyczne	pojęcie naruszenia prawa przysługującego danej osobie	pojęcie naruszenia prawa przysługującego danej osobie
Organizacje pozarządowe	ogólnie: Podobnie jak osoby fizyczne W szczególnych przypadkach określonych w prawie ochrony środowiska: dodatkowa legitymacja procesowa rolę rzeczników interesu środowiska muszą być spełnione pewne wymogi,	ogólnie: Podobnie jak osoby fizyczne W szczególnych przypadkach określonych w prawie ochrony środowiska: dodatkowa legitymacja procesowa rolę rzeczników interesu środowiska muszą być spełnione pewne wymogi,
Inne podmioty prawne	pojęcie naruszenia prawa przysługującego danej osobie	pojęcie naruszenia prawa przysługującego danej osobie
Grupy ad hoc	pojęcie naruszenia prawa przysługującego danej osobie	pojęcie naruszenia prawa przysługującego danej osobie
Zagraniczne NGO	ogólnie: Podobnie jak osoby fizyczne W szczególnych przypadkach określonych w prawie ochrony środowiska: dodatkowa legitymacja procesowa rolę rzeczników interesu środowiska muszą być spełnione pewne wymogi,	ogólnie: Podobnie jak osoby fizyczne W szczególnych przypadkach określonych w prawie ochrony środowiska: dodatkowa legitymacja procesowa rolę rzeczników interesu środowiska muszą być spełnione pewne wymogi,
Inne [5]#5	pojęcie naruszenia prawa przysługującego danej osobie	Dopuszczalność skargi, pojęcie naruszenia prawa przysługującego danej osobie

Institucje państwowe inne niż organy bezpośrednio zaangażowane w daną sprawę nie posiadają legitymacji procesowej w sprawach dotyczących środowiska.

VIII. Zastępstwo prawne

Strona biorąca udział w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie musi być reprezentowana przez adwokata. W przypadku postępowań przed wszystkimi sądami wyższej instancji obowiązuje przymus adwokacki. Niemniej prawie wszystkie postępowania w pierwszej instancji są prowadzone pod kierunkiem prawnika z uwagi na złożoność procedur środowiskowych i brak możliwości przewidzenia przez laików wszystkich związanych z nimi konsekwencji prawnych. Wspecjalizowani prawnicy zajmujący się kwestiami środowiskowymi świadczą usługi doradztwa na wszystkich etapach procedury, począwszy od etapu konsultacji społecznych, aby uniknąć wykluczenia osoby fizycznej lub organizacji z postępowania przed sądem. Oznacza to, że kwestie związane z zastępstwem procesowym odgrywają w Niemczech kluczową rolę. Usługi świadczone przez prawników zajmujących się kwestiami środowiskowymi często znacznie wykraczają poza standardowe usługi doradztwa prawnego. Tacy prawnicy prowadzą bardzo ścisłą współpracę z powodami; Odpowiedzi są często tworzone wspólnie przez prawników zajmujących się sprawami środowiskowymi oraz innych ekspertów w odpowiedniej dziedzinie.

Jednym ze sposobów nawiązania kontaktu z prawnikiem jest zwrócenie się w tej sprawie do odpowiedniej organizacji pozarządowej. Prawie wszyscy prawnicy prowadzą strony internetowe zawierające informacje na temat zakresu ich specjalizacji, posiadanych referencji, oferowanych usług oraz ich kosztów. Część prawników wspólnie prowadzi portal, dane kontaktowe oraz linki do ich stron internetowych można znaleźć. <http://www.umweltanwaelte.de/> Niektórzy prawnicy zajmujący się sprawami środowiskowymi prowadzą współpracę w ramach sieci IDUR (Informationsdienst Umweltrecht, usługa informacyjna w obszarze prawa ochrony środowiska). <http://www.idur.de/> Organizacje będące członkami tej sieci otrzymują biuletyn informacyjny i mogą brać udział w seminariach poświęconych najnowszemu orzecznictwu, nowym przepisom oraz usługom w zakresie doradztwa wstępnego.

IX. Dowody

Przy wydawaniu orzeczeń w sprawach dotyczących kwestii środowiskowych sądy administracyjne nie muszą ograniczać się do informacji przekazanych przez strony. Sądy mogą (a w razie konieczności – muszą) przeprowadzić analizę stanu faktycznego na własną rękę, a także przedstawić własne dowody (dochodzenie z urzędu). W praktyce jednak obowiązek wykazania zasadności zarzutów spoczywa w głównej mierze na skarżących. W tym celu muszą oni często opierać się na opiniach biegłych. Z tego względu organizacje ds. ochrony środowiska prowadzą współpracę z biegłymi zajmującymi się określonymi dziedzinami prawa ochrony środowiska i opłacają ich honoraria, by móc wykorzystać ich opinie w charakterze dowodu w postępowaniach sądowych.

Nowe dowody można przedstawić wyłącznie w ściśle określonych okolicznościach. Ogólnie rzecz biorąc, ustanowiono bardzo rygorystyczne przepisy, zgodnie z którymi wszelkie dowody mające znaczenie dla sprawy należy zgłaszać możliwie najwcześniej, tj. często w trakcie podejmowania decyzji w sprawie wydania pozwolenia na realizację projektu przez odpowiednie organy. Jeżeli osoby fizyczne lub organizacje nie przedstawią swoich zastrzeżeń na tym wczesnym etapie realizacji projektu, nie będą mogły posłużyć się tymi argumentami w trakcie późniejszego postępowania sądowego. Należy jednak podkreślić, że pomimo ustanowienia przepisów dotyczących zgłaszania sprzeciwu w ramach postępowania administracyjnego w odpowiednim terminie, nowe dowody mogą zostać przedłożone na każdym etapie postępowania, nawet w trakcie rozprawy sądowej kończącej postępowanie w danej sprawie.

Sądy są niezależne i dysponują swobodą w zakresie postępowania dowodowego przeprowadzanego w celu stwierdzenia, czy doszło do naruszenia prawa, a także w celu oceny powagi takiego naruszenia.

Wstrzymanie wykonania kwestionowanego działania.

Co do zasady wniesienie odwołania lub zaskarżenie decyzji administracyjnej przed sądem wywiera skutek zawieszający. Istnieje jednak szereg wyjątków od tej ogólnej zasady. W kilku przypadkach określonych w prawie wniesienie odwołania nie wywołuje skutku zawieszającego, w szczególności jeżeli przepisy szczególne wykluczają skutek zawieszający – dotyczy to większości kwestii środowiskowych.

W przypadku braku skutku zawieszającego decyzja administracyjna wchodzi w życie i może zostać natychmiast wykonana, niezależnie od wniesienia odwołania lub zaskarżenia decyzji administracyjnej przed sądem, chyba że powód zwróci się do sądu z wnioskiem o bezpośrednie zastosowanie środka zawieszającego, a sąd przychyli się do tego wniosku.

Zasadniczo w postępowaniach sądowych możliwe jest zastosowanie przez Sąd środków tymczasowych. Instrument ten odgrywa istotną rolę w kwestiach środowiskowych, np. w przypadku zagrożenia wyrządzeniem nieodwracalnych szkód w odniesieniu do zasobów naturalnych. Środki tymczasowe zasądza się w odniesieniu do decyzji administracyjnej.

Występując z wnioskiem o zastosowanie środków tymczasowych, skarżący musi wykazać, że dane roszczenie byłoby również zasadne, gdyby zostało wniesione w ramach standardowej skargi niewymagającej zastosowania środków tymczasowych. Ponadto aby na korzyść skarżącego zostały zastosowane środki tymczasowe, musi on wykazać konieczność wydania przez sąd środka wstępnego, tj. udowodnić, że jeden z aspektów sprawy ma na tyle naglący charakter, że wydanie orzeczenia w ramach

standardowego postępowania sądowego zajęłoby zbyt dużo czasu. Wspomniany nagły charakter może wynikać z różnych okoliczności. Może być on np. spowodowany faktem, że niewstrzymanie realizacji projektu do momentu wydania orzeczenia sądowego mogłoby skutkować powstaniem nieodwracalnych szkód (np. wycięcie drzew, zniszczenie krajobrazu naturalnego itp.). Ponieważ z wnioskiem o zastosowanie środków tymczasowych można wystąpić wyłącznie w przypadku, gdy dana kwestia ma nagły charakter, nie ustalono żadnego określonego terminu w tym zakresie.

Od decyzji w sprawie zastosowania środków tymczasowych przysługuje odwołanie. Podjęcie decyzji w sprawie przyznania prawa do wniesienia odwołania leży jednak w gestii właściwego sądu, przy czym taka decyzja jest wydawana wyłącznie w przypadku spraw o nadzwyczajnym znaczeniu.

XI. Koszty

Kategorie kosztów

Dążąc do uzyskania dostępu do wymiaru sprawiedliwości w kwestiach środowiskowych, powód staje z reguły przed koniecznością pokrycia kosztów należących do następujących kategorii:

- **Koszty postępowań administracyjnych (Widerspruchsverfahren)**

W przypadku niektórych kwestii środowiskowych skarżący musi w pierwszej kolejności wsząć postępowanie administracyjne. Dotyczy to na przykład spraw, w ramach których obywatele starają się zmusić organy gminne do podjęcia działań służących ograniczeniu nadmiernego hałasu komunikacyjnego lub hałasu emitowanego przez zakłady przemysłowe. W tym celu skarżący musi przekazać właściwemu organowi skargę na piśmie (Widerspruch), w której wyjaśni, dlaczego uznaje decyzję lub działanie organu za naruszające przysługujące mu prawa. Koszty takiego postępowania są stosunkowo niskie.

W odniesieniu do przeważającej większości kwestii środowiskowych, np. kwestii dotyczących OOŚ, wniesienie skargi w ramach administracyjnego postępowania kontrolnego nie jest możliwe. W rezultacie skarżący jest zobowiązany do natychmiastowego wystąpienia na drogę sądową przeciwko odpowiedzialnemu organowi.

- **Opłaty sądowe**

W przypadku konieczności wystąpienia na drogę sądową w kwestiach środowiskowych skarżący jest zobowiązany do uiszczenia różnych opłat sądowych w zależności od instancji, w której wydawane jest orzeczenie kończące postępowanie w danej sprawie. Istnieją

- **Opłaty za wszczęcie postępowania;**
- **Opłaty za wniesienie odwołania;**
- **Opłaty za zasądzenie środków tymczasowych:** Jeżeli charakter danej sprawy jest na tyle nagły, że przeprowadzenie postępowania sądowego w standardowym trybie doprowadziłoby do wystąpienia poważnych szkód, powód może wystąpić o zastosowanie środków tymczasowych (einstweiliger Rechtsschutz, injunctive relief). W takich przypadkach pobiera się również opłaty sądowe.
- **Honoraria adwokackie**

W przypadku konieczności zatrudnienia adwokatów w celu zapewnienia zastępstwa procesowego przed sądem opłaty sądowe ulegają istotnemu zwiększeniu o wysokość honorariów adwokackich. W przypadku ostatecznego przegrania sprawy, powód może być zmuszony nie tylko do pokrycia honorariów zatrudnionych przez siebie adwokatów, ale również pewnej części honorariów adwokatów zatrudnionych przez stronę przeciwną. W celu uniknięcia konieczności pokrycia honorariów adwokackich, organ publiczny jest z reguły reprezentowany przez swoich pracowników, ale podmioty prywatne, takie jak inwestorzy, mogą być reprezentowane przez adwokatów, co może wiązać się z koniecznością pokrycia związanych z tym kosztów przez stronę przegrywającą.

- **Koszty postępowania dowodowego, honoraria biegłych**

W sprawach dotyczących kwestii środowiskowych zachodzi konieczność zbadania wielu faktów o istotnym znaczeniu dla wydania orzeczenia (dowodów) oraz ich zaprezentowania przez specjalistów. Wzrostowi kwalifikacji i czasu, jakie należy poświęcić na analizę i przedstawienie odpowiednich faktów, towarzyszy wzrost kosztów wydania ekspertyz naukowych i opinii biegłych.

Obliczanie kosztów zgodnie z systemem bazującym na wartości przedmiotu sporu (Streitwert)

Zgodnie z ustawą o opłatach sądowych (Gerichtskostengesetz/GKG) wysokość opłat sądowych jest uzależniona od tzw. wartości przedmiotu sporu (Streitwert), którą określa sąd. Oznacza to, że sąd oszacowuje wartość pieniężną interesów leżących u podstaw

sporu. Im wyższa wartość przedmiotu sporu wyznaczona przez sąd, tym wyższe opłaty sądowe i inne powiązane koszty (takie jak honoraria adwokackie), które do pewnego stopnia oblicza się na jej podstawie.

W latach 2002 – 2006 wartość przedmiotu sporu w sprawach dotyczących kwestii środowiskowych ustalano na poziomie od 2 000 EUR do 260.000 (!) EUR w skrajnych przypadkach. Statystycznie przedmiotowa kwota waha się od 20,000 EUR do 25,000 EUR, choć wartości te są znacznie zróżnicowane. Około 8 % roszczeń dotyczących ochrony przyrody, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza 2 000 EUR, 24 % między 2000 a 10,000 EUR oraz 21 % od 10,000 EUR do 15,000 EUR. Oznacza to, że w większości tych przypadków kwota w maksymalnej wysokości 15,000 EUR na podstawie kalkulacji kosztów. Jednak w ok. 32 % spraw w tym okresie wartość przedmiotu sporu został ustalony na poziomie od 15.000 do 40,000 EUR o 15 % i powyżej 75,000 EUR.

Dlatego też koszty postępowań sądowych w sprawach dotyczących kwestii środowiskowych są bardzo zróżnicowane. Wiarygodne oszacowanie takich kosztów z wyprzedzeniem jest bardzo trudne.

Obliczanie kosztów wszczęcia postępowania

Jeżeli chodzi o sąd pierwszej instancji, w przypadku gdy wartość przedmiotu sporu wynosi 5 000 EUR, koszty wszczęcia postępowania odpowiadają kwocie ok. 25,000 EUR.

Kwota ta składa się z opłat sądowych w wysokości 933 EUR powiększonych o 1 700 EUR koszty adwokackie dla każdej ze stron według stawek zwrotu kosztów określonych w prawie, plus VAT, tj. $933 + (2 \times 1700) + \text{VAT}$. Koszty zatrudnienia własnego prawnika mogą być znacznie wyższe, ponieważ większość ekspertów świadczy swoje usługi według innych stawek niż stawki honorariów adwokackich określone w prawie, tj. w ramach umów indywidualnych opiewających na pięciocyfrowe kwoty. Kwota ta nie uwzględnia żadnych kosztów dowodów/opinii biegłych, które mogą znacznie przekraczać przywołaną wartość.

Jak wskazano powyżej, wartość przedmiotu sporu może być znacznie niższa niż 25,000 EUR, ale może również znacznie przekraczać tę kwotę, prowadząc odpowiednio do zmniejszenia lub zwiększenia kosztów. W przypadku wartości przedmiotu sporu wynoszącej 2 000 EUR koszty sądowe i honoraria adwokackie, z wyłączeniem kosztów dowodowych, wynosiłyby około 1 000 EUR, wartość przedmiotu sporu wynosi 15,000 EUR o 4 000 EUR muszą zostać ustalone. Ten wzrasta do 6.800, jeżeli wartość przedmiotu sporu ustalono na 40.000 lat, oraz do 9,500 EUR, jeżeli wartość przedmiotu sporu ustalono na poziomie 75,000 EUR.

Obliczanie kosztów wniesienia odwołania

W stosownych przypadkach w postępowaniach w drugiej instancji (Berufung) koszty sądowe i honoraria adwokackie, z wyłączeniem kosztów dowodowych, wynosiłyby około 5,800 EUR, ale mogą również zwiększyć się do 7 700 EUR.

W stosownych przypadkach koszty ponoszone w postępowaniach w trzeciej instancji (Revision) opiewają na zbliżone kwoty.

Przytoczone wartości dotyczą szacunkowej wartości przedmiotu sporu w wysokości 25,000 EUR, przy czym faktyczne koszty mogą być niższe lub znacznie niższe lub wyższe, jeżeli właściwy sąd ustali inną wartość przedmiotu sporu.

Obliczanie kosztów dla środka (vorläufiger Rechtsschutz/einstweilige Verfügung)

Wartość przedmiotu sporu oraz opłat sądowych stanowi około 50 % kwoty, którą należy uiścić w ramach zwykłego postępowania sądowego. Na tym etapie nie wydaje się jednak orzeczenia kończącego postępowanie w danej sprawie, dlatego też koszty zastosowania środków tymczasowych stanowią koszty dodatkowe, którym z reguły towarzyszą następnie koszty postępowaniach w kolejnej instancji (kolejnych instancjach).

Wygrana lub przegrana w postępowaniu sądowym – kto i ile zapłaci w ostatecznym rozrachunku?

W sprawach dotyczących kwestii środowiskowych stosuje się przepisy ogólne dotyczące postępowania przed sądem administracyjnym. Część z tych przepisów dotyczy zasady „przegrywający płaci” określonej w § 154 Kodeksu postępowania administracyjnego (Verwaltungsgerichtsordnung, VwGO). Oznacza to, że strona przegrywająca jest zobowiązana do uiszczenia wszystkich opłat sądowych, pokrycia honorariów własnego adwokata, a także poniesienia kosztów usług świadczonych przez adwokata zatrudnionego przez stronę przeciwną. W przepisach prawa wyznaczono jednak górny pułap kwoty, którą należy zwrócić stronie wygrywającej sprawę, jeżeli honoraria adwokatów wykraczają poza poziom wyznaczony w przepisach ogólnych. Pułap ten różni się w zależności od wartości przedmiotu sporu. W sporządzonych szacunkach wskazano kwoty od 700 EUR do 2 500 EUR w przypadku postępowań w pierwszej instancji, od 900 EUR do 3 000 EUR w przypadku postępowań w drugiej instancji oraz od 900 EUR do 2 000 EUR w przypadku postępowań w trzeciej instancji, w stosownych przypadkach, przy czym wszystkie te kwoty bazują na wartości przedmiotu sporu wynoszącej 25,000 EUR.

Koszty postępowania dowodowego, honoraria biegłych

W przywołanych powyżej szacunkach nie uwzględniono kosztów postępowania dowodowego ani honorariów biegłych. W tym przypadku zasada „przegrywający płaci” nie ma zastosowania. Koszty sporządzenia opinii biegłego lub skorzystania z innego dowodu ponosi przedstawiająca je strona. Strona nie otrzymuje zwrotu poniesionych kosztów automatycznie, nawet jeżeli wygrała sprawę. Sąd może jednak zobowiązać stronę przegrywającą do całkowitego lub częściowego pokrycia kosztów dowodowych poniesionych przez zwycięską stronę. Jeżeli sąd wydał nakaz przedstawienia dowodów, powiązane koszty ponosi również strona przegrywająca.

Koszty postępowania dowodowego w typowej sprawie dotyczącej kwestii środowiskowych są trudne do oszacowania. Koszty postępowania dowodowego w postaci opinii biegłego wynoszące poniżej 5,000 EUR jest trudno dostępne i prawdopodobnie sięgają średnio 25,000 EUR. W przypadku dłuższych spraw, w których należy wielu ekspertów w celu wydania opinii w różnych dziedzinach, odpowiednie kwoty mogą być znacznie wyższe.

XII. Mechanizmy pomocy finansowej

Zwolnienia z kosztów procesowych lub powiązanych kosztów w sprawach dotyczących kwestii środowiskowych

Dla organizacji zajmujących się ochroną środowiska nie przewiduje się żadnych zwolnień z kosztów procesowych lub powiązanych kosztów w sprawach dotyczących kwestii środowiskowych lub w podobnych sprawach.

Pomoc finansowa i pomoc prawna w sprawach dotyczących kwestii środowiskowych

Zgodnie z § 116 ZPO (Zivilprozessordnung, kodeks postępowania cywilnego) i § 166 VwGO (Verwaltungsgerichtsordnung, kodeks postępowania administracyjnego)

- Osoby fizyczne
- a także osoby prawne (tj. również organizacje zajmujące się ochroną środowiska),
- które mają swoją siedzibę lub miejsce zamieszkania w Niemczech lub państwie członkowskim UE lub EOG, mogą zwrócić się o przyznanie pomocy finansowej, jeżeli chcą skierować sprawę do sądu, ale nie mają na to wystarczających środków.

Osoby fizyczne muszą wykazać, że nie posiadają wystarczających środków finansowych, aby wziąć udział w procesie sądowym bez skorzystania z pomocy prawnej, oraz że istnieje duże prawdopodobieństwo, iż sprawa, którą chcą wnieść do sądu, zostanie rozpatrzona na ich korzyść, oraz że jest ona zasadna.

Ponadto osoby prawne, takie jak organizacje ds. ochrony środowiska, muszą również wykazać, że niepodjęcie stosownych działań w tym zakresie byłoby sprzeczne z interesem publicznym.

W praktyce jednak możliwość wystąpienia o przyznanie pomocy prawnej w sprawach dotyczących kwestii środowiskowych przez organizacje ds. ochrony środowiska jak do tej pory nie miała znaczenia, z uwagi na brak przypadków przyznania takiej pomocy w sprawie wniesionej przez organizację ds. ochrony środowiska. Jedną z przyczyn leżących u podstaw tej sytuacji może być fakt, że sądy właściwe do ustalenia, czy dana osoba lub stowarzyszenie spełnia kryterium „niewystarczających środków”, ustanowiły rygorystyczne normy w tym zakresie.

W 2008 r. OVG Munster (Wyższy Sąd Administracyjny Nadrenii Północnej-Westfalii) orzekł na przykład, że wniosek o udzielenie pomocy prawnej ogłoszone przez organizację ds. ochrony środowiska była nienależna, ponieważ organizacja nie wykorzystano do utworzenia rezerwy finansowej do celów prawnych w przeszłości i mogłaby również starać się o zwiększenie funduszy, zwłaszcza w przypadku chciała wnieść do sądu.

W orzeczeniu stwierdzono, że przedmiotowej organizacji nie można uznać za organizację nieposiadającą wystarczających środków, chyba że przeznaczyłaby ona całość swoich obecnych funduszy na przeprowadzenie postępowania sądowego. Ponadto w opinii sądu przy dokonywaniu oceny zasadności udzielenia pomocy prawnej należy brać po uwagę również majątek osobisty członków organizacji.

Pomoc prawna pro bono, organizacje lub prawnicy zajmujący się prawem ochrony środowiska w interesie publicznym

W odróżnieniu od innych dziedzin, takich jak prawo migracyjne, w kwestiach środowiskowych działalność charytatywna lub pro bono w zakresie świadczenia przez prawników pomocy prawnej w zinstytucjonalizowany sposób lub na zasadzie ad hoc nie ma ugruntowanej tradycji, mimo że niektórzy eksperci w tej dziedzinie zgadzają się obniżyć swoje honoraria w niektórych przypadkach. Ogólnie rzecz biorąc, liczba prawników specjalizujących się w prawie ochrony środowiska jest mała, dlatego też świadczone przez nich usługi są kosztowne.

Większość spraw dotyczących kwestii środowiskowych wszczynają organizacje zajmujące się ochroną środowiska. Większe organizacje zajmujące się ochroną środowiska niekiedy dysponują personelem specjalizującym się w kwestiach mających znaczenie dla danej sprawy. Eksperti organizacji rzadko są jednak jednocześnie wyspecjalizowanymi prawnikami.

Poradnie prawne zajmujące się sprawami dotyczącymi kwestii środowiskowych

Nieliczne funkcjonujące w Niemczech poradnie prawne nie zajmują się jak do tej pory sprawami dotyczącymi kwestii środowiskowych. Przed 2008 r. prowadzenie poradni prawnych było wręcz nielegalne w Niemczech, ponieważ świadczenie pomocy prawnej stanowiło wyłączną domenę adwokatów formalnie upoważnionych do wykonywania tego zawodu. Każda inna osoba, nawet aktywni przedstawiciele zawodów prawniczych, tacy jak sędziowie, narażała się na ryzyko pociągnięcia do odpowiedzialności w przypadku świadczenia pomocy prawnej poza tymi wąsko określonymi ramami prawnymi. Od czasów reformy przeprowadzonej w 2007/2008 r. prowadzenie poradni prawnych jest zgodne z prawem, jednak do tej pory nie ustanowiono jeszcze poradni prawnej zajmującej się kwestiami środowiskowymi.

XIII. Terminowość

W ramach postępowania administracyjnego w sprawie wydawania pozwoleń wyznaczono terminy na wydanie decyzji. W przypadku postępowań w sprawie wydania pozwolenia na budowę ogólnie rozumianych zakładów przemysłowych termin ten wynosi 7 miesięcy w przypadku dużych projektów i 3 miesiące w przypadku mniejszych projektów. W uzasadnionych przypadkach terminy te mogą zostać przedłużone. W odniesieniu do postępowania w sprawie wydawania pozwoleń na realizację dużych projektów, takich jak budowa dróg krajowych, linii kolejowych i dróg wodnych, nie wyznaczono stałych terminów, choć zgodnie z obowiązującymi przepisami decyzje należy podejmować „w rozsądnym terminie” lub „w wydajny sposób”.

Jeżeli chodzi o wnoszenie skargi z tytułu zaniechania, w przypadku gdy organy nie wydadzą decyzji w sprawie projektu pomimo przekazania im stosownych dokumentów, można wystąpić na drogę sądową przeciwko danemu organowi po upływie trzymiesięcznego okresu beczynności.

Zgodnie z danymi opublikowanymi przez Federalne Ministerstwo Sprawiedliwości w 2011 r. [6], jest okres 10,9 miesięcy w postępowaniu w pierwszej instancji średnio 4,6 miesiąca, przy czym najkrótszy średni czas trwania postępowania odnotowany w niektórych krajach związkowych 25 miesiąca, a najdłuższy w innych krajach związkowych.#6 Jeżeli chodzi o postępowania rozpoczynające się na poziomie wyższych sądów administracyjnych, krajowa średnia dla czasu trwania postępowań w pierwszej instancji wynosi 6,3 miesiąca, przy czym najkrótszy średni czas trwania postępowania odnotowany w niektórych krajach związkowych wynosi 28 miesiąca, a najdłuższy – 15,7 miesięcy. Dlatego też nawet średniej długości proces może trwać kilka lat w przypadku postępowań prowadzonych w dwóch lub większej liczbie instancji.

Niemieckie przepisy spotkały się z krytyką ze strony Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w których w listopadzie 2011 r. wprowadzone zostały nowe przepisy przyznające stronom postępowania sądowego uprawnienia do skierowania do sądu ostrzeżenia w przypadku gdy procedury istnieje ryzyko nadmiernego wydłużenia, oraz do wystąpienia o przyznanie szczególnego odszkodowania z tytułu nadmiernie przedłużającego się postępowania. [7]#7

XIV. Inne kwestie

Federalne ministerstwo opublikowało poradnik ten zawiera informacje na temat praw przyznanych na mocy konwencji z Aarhus, w tym praw dostępu do wymiaru sprawiedliwości. <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/a.to.j/AnalyticalStudies/handbook.final.pdf> Organizacje pozarządowe opublikowały szereg podręczników i instrukcji dla swoich filii regionalnych i działaczy.

Na przykład: [Vademecum: Prawa organizacji ochrony środowiska do udziału i wnieść pozew](#) (PDF w języku niemieckim). Bardziej szczegółowe informacje można uzyskać na stronie internetowej departamentu ds. prawa ochrony środowiska oraz udziału społeczeństwa Niezależnego Instytutu Spraw Środowiskowych. <http://www.ufu.de/en/environmental-law.html>

W ostatnich latach w Niemczech częściej korzysta się z alternatywnych metod rozwiązywania sporów. Jeżeli chodzi o kwestie środowiskowe, możliwość skorzystania z takich metod zależy od tego, czy sędziowie we właściwych sądach zostali odpowiednio przeszkoleni w tym zakresie. W sądach administracyjnych w Szlezwicku (Szlezwik-Holsztyn) i Greifswaldzie (Meklemburgia-Pomorze Przednie) istnieją specjalne programy mediacji sądowej. W latach 2007 – 2010 odnotowano zaledwie dwa przypadki wszczęcia postępowań mediacyjnych w sądach. Kilka głośnych mediacji miało miejsce w ramach postępowań dotyczących udzielenia pozwoleń na realizację dużych projektów infrastrukturalnych (lotnisko w Berlinie, lotnisko we Frankfurcie oraz dworzec główny w Stuttgarcie). Przeprowadzenie postępowań mediacyjnych nie zapobiegło jednak wniesieniu pozwów po wydaniu decyzji.

XV. Cudzoziemcy

Klauzula dotycząca niedyskryminacji stanowi jeden z głównych fundamentów niemieckiej konstytucji (Grundgesetz). Od 2006 r. Niemcy mają również wyraźną ustawę o równym traktowaniu (Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz), która została opracowana ze względu na wymogi europejskich przepisów antydyskryminacyjnych i zawiera bardziej szczegółowe przepisy dotyczące zwalczania dyskryminacji, zwłaszcza w obszarze prawa pracy, prawa cywilnego i prawa podatkowego oraz przewiduje specjalne środki zaradcze w celu zwalczania dyskryminujących aktów lub zaniechań państwa, a także osobom prywatnym. W obszarze prawa procesowego nie przyjęto jednak żadnych szczególnych przepisów na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji.

Zgodnie z przepisami prawa procesowego w sądzie oraz w trakcie postępowań sądowych należy posługiwać się językiem niemieckim. Wyjątek od tej zasady obejmuje obszary w kraju związkowym Brandenburgii, w którym mniejszości posługującej się językiem łużyckim przyznano prawo posługiwania się tym językiem.

Jak do tej pory w Niemczech zasadniczo nie zapewnia się usług tłumaczenia w ramach postępowań sądowych ani nie pokrywa się kosztów tłumaczeń. Podczas rozpraw przed sądami administracyjnymi koszty tłumaczeń ustnych są traktowane jako koszty sądowe (Auslagen) i z tego względu są one ponoszone przez stronę przegrywającą.

XVI. Sprawy transgraniczne

Obywatelom państw, na które projekty o prawdopodobnych transgranicznych skutkach środowiskowych wywierają wpływ, przysługują prawa ustanowione w konwencji z Espoo, prawodawstwie unijnym powiązanim z konwencją z Espoo, Konwencji z Aarhus i prawodawstwie unijnym powiązanim z konwencją z Aarhus, a także w umowach dwustronnych. Nie ustanowiono specjalnych przepisów mających zastosowanie do organizacji pozarządowych – organizacjom tego typu przysługują uprawnienia przedstawione w sekcji VII.

Powiązane strony

- Krajowy portal internetowy poświęcony ustawodawstwu <http://www.gesetze-im-internet.de/>
- Ustawodawstwo dotyczące dostępu do wymiaru sprawiedliwości:
  - [Ustawa o wnoszeniu odwołań w sprawach dotyczących środowiska \(Umweltrechtsbehelfsgesetz\)](http://www.bmj.de/files/english/pdf/application/pdf/umwelt_rechtsbehelfsgesetz_en_bf.pdf), wersja w języku angielskim
  - Ustawa o wnoszeniu odwołań w sprawach dotyczących środowiska (Umweltrechtsbehelfsgesetz), wersja w języku niemieckim <http://www.gesetze-im-internet.de/umwrg/>
- Strona internetowa prawników zajmujących się kwestiami środowiskowymi
- Informationsdienst Umweltrecht (IDUR – serwis informacyjny poświęcony prawu ochrony środowiska)

WYROK

[1] Po wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie C-115/09 (BUND/Trianel) z maja 2011 r. dotyczącego niemieckiego

Wdrożenie dyrektywy 2003/35/WE zasada ta miała zastosowanie do kwestii dotyczących dostępu do wymiaru sprawiedliwości organizacje ekologiczne.

[2] Ocena oddziaływania na środowisko

[3] Zintegrowane zapobieganie zanieczyszczeniom i ich kontrola

[4] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2004/35/WE z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie środowiskowych

Odpowiedzialność

[5] Przedmiotowa kategoria powinna obejmować wszystkie potencjalne zainteresowane strony, które nie zostały objęte postanowieniami przedstawionymi w poprzednich wierszach,

np. czy właściwe organy dysponują legitymacją procesową w odniesieniu do decyzji wydawanych przez inne właściwe organy itp.?

[6] http://www.bmj.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2011/20111014_Durchbruch_beim_Schutz_vor_ueberlangen_Gerichtsverfahren.html (wyłącznie w języku niemieckim).

[7] http://www.bmj.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2011/20111014_Durchbruch_beim_Schutz_vor_ueberlangen_Gerichtsverfahren.html (wyłącznie w języku niemieckim).

Ta wersja treści strony została przetłumaczona maszynowo. Autorzy tej strony nie ponoszą odpowiedzialności za jakość tłumaczenia maszynowego.

Ostatnia aktualizacja: 14/09/2016